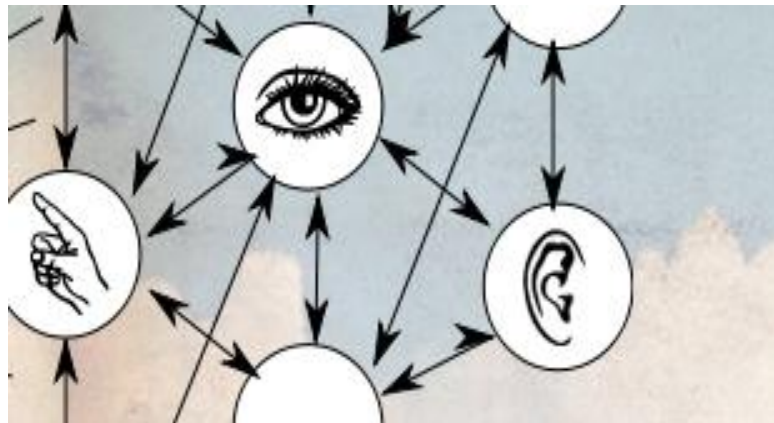

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ, ΕΥΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΙΚΗΣ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗΣ
ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΔΙΗΜΕΡΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ
ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΜΕ ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

ΔΙΕΥΡΥΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Επιστημολογικοί Προβληματισμοί και Ιστορικές και Κοινωνικο-Πολιτισμικές Διαστάσεις των Ποιοτικών Μεθοδολογιών: Όροι και Προοπτικές μιας Μετα-αναστοχαστικής Μεθοδολογίας
Περιορισμοί του Νατουραλιστικού (Θετικιστικού) Παραδείγματος και οι Δυνατότητες των Μεικτών Ερευνητικών Μεθοδολογιών στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση
Διευρύνοντας τις Προοπτικές των Εθνογραφικών Μεθοδολογικών Προσεγγίσεων στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση
Η Έρευνα-δράση Συναντά Άλλες Ερευνητικές Μεθοδολογίες: Απόπειρες Διερεύνησης των Προοπτικών και Ορίων
Η Βιογραφική και Αφηγηματική Μεθοδολογική Προσέγγιση στην Έρευνα των Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών
Οικολογικές και Νατουραλιστικές Μεθοδολογίες στη Μουσική Ψυχολογία και την Ψυχολογία των Βρεφών
Ποιοτική Έρευνα, Υποκειμενικότητα και Ψυχαναλυτικές/Ψυχοδυναμικές και Οικοσυστημικές Προσεγγίσεις
Προοπτικές και Όρια της Ποιοτικής Μεθοδολογίας

Πανεπιστημιούπολη - Ρέθυμνο

Αίθουσα Δ7

12 και 13 Νοεμβρίου 2010

Παρασκευή 8:30 - 14:30 & 17:00 - 21:00

Σάββατο 9:00 - 14:30 & 17:00 - 21:00

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12 Νοεμβρίου 2010

08:30-09:00 Εγγραφές – Παραλαβή Φακέλων

09:00-09:10 Χαιρετισμός από τον Κοσμήτορα της Σχολής Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κρήτης
Καθηγητή κ. Παναγιώτη Μιχαηλίδη

09:10-09:30 Εισαγωγή στην Προβληματική του Συμποσίου και Ανακοίνωση για το Σκεπτικό και τους Στόχους του
Επόμενου Συμποσίου με τίτλο «Δυνατότητες και Όρια των Βασισμένων στην Τέχνη Ποιοτικών
Μεθοδολογιών: Διευρύνοντας τις Προοπτικές στον Ερευνητικό Σχεδιασμό»
Μάριος Πουρκός, Καθηγητής, Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

**ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΩΝ: ΟΡΟΙ
ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑ-ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ**

Πρόεδρος: Μανόλης Δαφέρμος

09:30-09:50 Δυνατότητες και Όρια των Στρατηγικών Διεύρυνσης του Ερευνητικού Σχεδιασμού (Μείζης των
Μεθοδολογιών) στην Έρευνα των Κοινωνικών Επιστημών
Μάριος Πουρκός, Ph.D., Καθηγητής, Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

09:50-10:10 Η Πρόσληψη της «Αντικειμενικότητας» του Κοινωνικού Χώρου στις Ποιοτικές Μεθοδολογικές
Προσεγγίσεις
Νίκος Ναγόπουλος, Ph.D., Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας Παν/μίου Αιγαίου

10:10-10:30 Η Ερευνητική Εμπειρία και οι Ιεραρχίες της
Βιβή Δεληκάρη, Ph.D., Διδάσκουσα με το Π.Δ. 407/1980 στο Τμήμα Κοινωνιολογίας
Πανεπιστημίου Κρήτης

10:30-10:50 Μετά το Μετά... Τι; Η Ιδέα της Ασυνέχειας και τα Όρια της Ποιοτικής Μεταστροφής στη Μεθοδολογία
της Κοινωνικής Επιστήμης.
Αντώνης Γεωργούλας, Ph.D., Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Φ.Κ.Σ. Πανεπιστημίου Κρήτης

10:50-11:10 Μια Επιστημολογική Κριτική Ματιά πάνω στις Δυνατότητες, τις Προοπτικές και τα Όρια των
Ποιοτικών Μεθοδολογιών
Γιώργος Ρουσόπουλος, Ph.D., Καθηγητής, Τμήμα Φ.Κ.Σ. Πανεπιστημίου Κρήτης

11:10-12:00 Συζήτηση

12:00-12:30 Διάλειμμα

**ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ: ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ
ΜΟΥΣΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΒΡΕΦΩΝ**

Πρόεδρος: Μιχάλης Κοντοπόδης

12:30-12:50 Προοπτικές των Οικολογικών Θεωριών και Μεθοδολογιών της Ανθρώπινης Αντίληψης και Ανάπτυξης
για την Έρευνα της Μουσικής Ψυχολογίας

Ιωάννα Ετμεκτσόγλου, Ph.D., Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών Ιονίου
Πανεπιστημίου

12:50-13:10 Η Μέθοδος της Μικρο-ανάλυσης της Βρεφικής Συμπεριφοράς: Το Παράδειγμα των Νατουραλιστικών
Ερευνών σε Δίδυμα Βρέφη

Μαρία Μαρκοδημητράκη, Ph.D., Επίκουρη Καθηγήτρια Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

13:10-13:30 Συζήτηση

**ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ: ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΜΕΙΚΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:
Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ**

Πρόεδρος: Αγγελική Πολύζου

13:30-14:10 *Scientific Educational Research – A Gold Standard, or a Starting Point?*

Keith Postlethwaite, Ph.D., Professor Science Education (Physics), Deputy Head of
School, University of Exeter

14:10-14:30 Συζήτηση

14:30-17:00 Γεύμα

**ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ: ΔΙΕΥΡΥΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΩΝ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Πρόεδρος: Μένη Τσίγκρα

- 17:00-17:20** *Εθνο-επιστήμες και Εκπαιδευτικές Πρακτικές: Διερευνώντας τις Πολιτισμικές Διαστάσεις της «Κατανόησης του Φυσικού Κόσμου»*
Θοδωρής Σπύρος, Ph.D., Διδάσκων με το Π.Δ. 407/1980 στο Τμήμα Κοινωνιολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης
- 17:20-17:40** *Ανασχεδιάζοντας το Παρατηρούμενο και τον Παρατηρητή: Δυνατότητες και Όρια της Πειραματικής Εθνογραφίας στην Έρευνα του Σχολείου και της Παιδικής Ηλικίας*
Μένη Τσίγκρα, Ph.D., Νηπιαγωγός
- 17:40-18:00** *Διευρύνοντας τα Όρια της Συμμετοχικής Παρατήρησης και της Εθνογραφικής Ανάλυσης: Η Προσέγγιση της Σημειωτικής-Υλικής Ανάλυσης και οι Εφαρμογές της στην Εκπαιδευτική Ψυχολογική Έρευνα*
Μιχάλης Κοντοπόδης, Ph.D., Ψυχολόγος, Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Ευρωπαϊκής Εθνολογίας, Humboldt Universität zu Berlin
- 18:00-18:20** *Πειραματική Εθνογραφία: Η Απόπειρα μιας Διπλής Ανάγνωσης*
Άννα Χρονάκη, Ph.D., Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- 18:20-18:40** *Η Διδασκαλία της Εκπαιδευτικής Έρευνας και τα Όρια της Αυτοεθνογραφίας*
Αθανάσιος Βέρδης, Ph.D., Λέκτορας, Τμήμα Φ.Π.Ψ. Πανεπιστημίου Αθηνών
- 18:40-19:00** *Η Εθνογραφική Προσέγγιση σε σχέση με τις υπόλοιπες Ποιοτικές Μεθοδολογίες που αφορούν την Έρευνα της «Παιδικής Μουσικής»*
Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Ph.D., Επίκουρος Καθηγητής, Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- 19:00-19:30** Συζήτηση
- 19:30-20:00** Διάλειμμα

ΠΕΜΠΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Πρόεδρος: Άννα Χρονάκη

- 20:00-21:00** *Vulnerability, Subjectivity, Strength and Uncertainty when Doing Qualitative Research*
John Hockey, Ph.D., Professor, University of Gloucestershire, Cheltenham, UK.

ΣΑΒΒΑΤΟ 13 Νοεμβρίου 2010

**ΕΚΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Η ΕΡΕΥΝΑ-ΔΡΑΣΗ ΣΥΝΑΝΤΑ ΑΛΛΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ: ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΙΩΝ**

Πρόεδρος: Ελένη Κατσαρού

- 09:00-09:20** *Εφαρμογές και Προβληματισμοί μιας Πολυμεθοδολογικής Προσέγγισης στο Πλαίσιο του Σχεδιαστικού Πειράματος: Η Περίπτωση Μελέτης των Wikis στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση*
Ηλίας Καρασαββίδης, Ph.D., Λέκτορας, Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- 09:20-09:40** *Η Έρευνα-Δράση υπό το Πρίσμα της Διαλογικής Προσέγγισης*
Αγγελική Πολύζου, Ph.D., Διδάσκουσα με το Π.Δ. 407/1980 στο Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης
- 09:40-10:00** *Κριτική Έρευνα-Δράση και Κριτική Ανάλυση Λόγου: Δυνατότητες Συνδυασμού και Όρια*
Ελένη Κατσαρού, Ph.D., Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Φ.Κ.Σ. Πανεπιστημίου Κρήτης
- 10:00-10.20** *Από την Κριτική Εθνογραφία στην Κριτική Έρευνα-Δράση: Ένα Συνεχές στο Σχεδιασμό της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας*
Ελευθέριος Βεκρής, Ph.D., Καθηγητής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- 10:20-10:40** *Η Αναστοχαστική Προοπτική της Αφήγησης στην Εκπαιδευτική Έρευνα-Δράση*
Βασίλης Τσάφος, Ph.D., Λέκτορας στο ΤΕΑΠΗ της Αθήνας
- 10:40-11:00** *Η Αξιοποίηση των Ημερολογίων στην Εκπαιδευτική Έρευνα-Δράση*
Σοφία Αυγητίδου, Ph.D., Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
- 11:00-12:00** Συζήτηση
- 12:00-12:30** Διάλειμμα

**ΕΒΔΟΜΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ, ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ
ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΕΣ/ΨΥΧΟΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ**

Πρόεδρος: Ηλίας Κουρκούτας

- 12:30-12:50** *Ο κατ' Επίφασιν Επιστημονισμός των Γνωστικο-Συμπεριφοριστικών Θεραπειών και το Ζήτημα της Μεθοδολογίας στην Ψυχανάλυση*
Νίκος Παπαχριστόπουλος, Ph.D., Ψυχολόγος, Ψυχαναλυτής, Διδάσκων στο Πάντειο Πανεπιστήμιο
- 12:50-13:10** *Αυτοβιογραφία, Αφήγηση Ζωής, Ψυχαναλυτική Πρακτική: Η Υποκειμενική Κατασκευή και η Θέαση της Αλήθειας*
Κυριακή Σαμαρτζή, Ph.D., Ψυχολόγος, Ψυχαναλύτρια, Διδάσκουσα Ψυχοπαθολογίας και Ψυχανάλυσης στο Πανεπιστήμιο της Ανζέ
Alix Bernard, Ph.D., Ψυχολόγος, Ψυχαναλύτρια, Καθηγήτρια Κοινωνικής Κλινικής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ανζέ
- 13:10-13:30** *Ο Ρόλος του Εαυτού και της Υποκειμενικότητας του Ερευνητή στην Ποιοτική Έρευνα*
Εύα Φραγκιαδάκη, Ph.D., Συμβουλευτική Ψυχολόγος
- 13:30-13:50** *Το Οικοσυστημικό και Ψυχοδυναμικό Παράδειγμα στο Πλαίσιο των Παρεμβάσεων για Παιδιά και Εφήβους με «Διαταραχές» και «Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες»: Επιστημολογικές και Μεθοδολογικές Διαστάσεις*
Ηλίας Ε. Κουρκούτας, Ph.D., Επίκουρος Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης
- 13:50-14:30** Συζήτηση
- 14:30-17:00** Γεύμα

**ΟΓΔΩΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – Η ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

Πρόεδρος: Γιώργος Τσιώλης

- 17:00-17:20** *Ο Ερευνητής ως Ερευνώμενος: Η Διπλή Ταυτότητα στην Αφηγηματική Αυτοβιογραφία*
Πόπη Πηγιάκη, Ph.D., Καθηγήτρια, Τμήμα Φ.Κ.Σ. Πανεπιστημίου Κρήτης
- 17:20-17:40** *Βιογραφική Προσέγγιση και Κοινωνιολογική Γνώση: Μια Γέφυρα ανάμεσα στην Μικροκοινωνιολογία και την Ποιοτική Έρευνα*
Μάνος Σαββάκης, Ph.D., Διδάσκων με το Π.Δ. 407/1980 στο Τμήμα Κοινωνιολογίας Παν/μίου Αιγαίου
- 17:40-18:00** *Κατανοώντας την Εμπειρία Εξάσκησης στο Shotokan Karate Do μέσα από τις Αφηγήσεις των Ασκούμενων*
Γιάννης Βελής, Ψυχολόγος
- 18:00-18:20** *Η Βιογραφική Αφηγηματική Προσέγγιση στη Μελέτη των Σύγχρονων Ταυτοτήτων*
Γιώργος Τσιώλης, Ph.D., Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης
- 18:20-18:40** *Φανερά και Λανθάνοντα Νοήματα - Ποιοτική Έρευνα και Ψυχοκοινωνιολογικές Προσεγγίσεις*
Άννα Λυδάκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου
- 18:40-19:00** *Προϋποθέσεις και Προβληματισμοί για μια Μετα-ανάλυση Βιογραφικών Αφηγήσεων*
Ρέα Κακάμπουρα, Ph.D., Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Ε.Κ.Π.Α.
- 19:00-19:30** Συζήτηση
- 19:30-19:50** Διάλειμμα
- 19:50-20:50** **Στρογγυλή Τράπεζα: Αποτίμηση Εργασιών του Συμποσίου και Γενικά Συμπεράσματα**
(όλοι οι πρόεδροι/συντονιστές των συνεδριών του συμποσίου)
- 20:50-21:00** **Κλείσιμο του συμποσίου με μουσική και τραγούδι:**
Ιστορία μου, αμαρτία μου...
Το παραμύθι...
Και να αδελφέ μου...
Τραγούδι: Κατερίνα Καλεμάκη
Μουσική επένδυση: Στέλιος Καψαλάκης

Διοργανωτής του Συμποσίου: Μάριος Πουρκός, Καθηγητής, Διευθυντής Εργαστηρίου Ψυχολογικής Έρευνας και Υπεύθυνος Εργαστηριακής Μονάδας Οικολογικής Ψυχολογίας και Βιωματικής, Ευρετικής και Διαλογικής-Επικοινωνιακής Ψυχοπαιδαγωγικής Π.Τ.Π.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης, Τηλ.: 6936550791, E-mail: pourkos@psy.soc.uoc.gr

Γραμματειακή υποστήριξη: Αλεξία Διονυσοπούλου, Γραμματέας Διδασκαλείου Νηπιαγωγών Κρήτης, Τηλ.: 28310-77706.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΩΝ: ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑ-ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Συντονιστής: Μανόλης Δαφέρμος

Μάριος Πουρκός – Δυνατότητες και Όρια των Στρατηγικών Διεύρυνσης του Ερευνητικού Σχεδιασμού (Μείξης των Μεθοδολογιών) στην Έρευνα των Κοινωνικών Επιστημών: Κατά τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι ερευνητές επιχειρούν να διευρύνουν τους ερευνητικούς τους σχεδιασμούς χρησιμοποιώντας περισσότερες από μια μεθόδους για την παραγωγή και ανάλυση των δεδομένων. Όλο και πιο επιτακτική γίνεται η ανάγκη για την υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων που να έχουν διεπιστημονικό χαρακτήρα. Πώς, όμως, γίνεται αντιληπτή η διεπιστημονικότητα αυτή και κάτω από ποιές προϋποθέσεις και όρους μπορεί αυτή πραγματικά να υλοποιηθεί; Πώς μπορεί να επιτευχθεί η διεπιστημονική συνεργασία και η μείξη των διάφορων μορφών ερευνητικών δεδομένων όταν οι διάφοροι ερευνητές που εμπλέκονται έχει ο καθένας το δικό του θεωρητικό προσανατολισμό και τις δικές του μεθόδους έρευνας; Όταν καλούμαστε να κάνουμε χρήση των μεικτών μεθόδων έρευνας δεν είναι απαραίτητο να έχουμε πρώτα μια ξεκάθαρη εικόνα της λογικής της μείξης των δεδομένων, αλλά και ενός θεωρητικού πλαισίου που να συνδέει τις διάφορες προοπτικές και του τι τελικά προσπαθούμε να επιτύχουμε; Τα ερωτήματα αυτά είναι πολύ σημαντικά γιατί από την απάντηση που θα δοθεί σ' αυτά εξαρτάται και το είδος ή ποιότητα των αποτελεσμάτων που θα έχουμε και που θα έπρεπε να γνωρίζουμε (δηλαδή το τι επιδιώκουμε) από την αρχή που διαμορφώνουμε τον ερευνητικό μας σχεδιασμό. Αξίζει να τονίσουμε, επίσης, ότι η λογική με την οποία έχει στηθεί ο ερευνητικός σχεδιασμός επηρεάζει όχι μόνο την ερευνητική πρακτική συλλογής, επεξεργασίας, ανάλυσης και ερμηνείας των δεδομένων αλλά και την στρατηγική της σύνδεσης (μείξης) ή καλύτερα σύνθεσής τους. Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζουμε τις βασικές στρατηγικές που συνήθως χρησιμοποιούνται σχετικά με τις δυνατότητες διεύρυνσης του ερευνητικού σχεδιασμού και τη μείξη των μεθόδων και τη σύνδεση διάφορων μορφών δεδομένων, είτε αυτά είναι ποιοτικού ή ποσοτικού τύπου. Σκιαγραφούμε τις δυνατότητες και τα όρια της καθεμιάς από τις στρατηγικές αυτές σχετικά με τις προοπτικές διεύρυνσης του ερευνητικού σχεδιασμού και τη χρήση μεικτών μεθόδων έρευνας.

Νίκος Ναγόπουλος - Η Πρόσληψη της «Αντικειμενικότητας» του Κοινωνικού Χώρου στις Ποιοτικές Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις: Ένα από τα ζητήματα που τίθενται στη συζήτηση περί ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων στις κοινωνικές επιστήμες είναι το επιστημολογικό αίτημα για διωποκειμενικό έλεγχο των επιστημονικών προτάσεων στον χώρο αυτό, που μπορεί να επιτρέπει τον αξιακό παράγοντα στην επιλογή των ερευνητικών πεδίων, όχι όμως και την χωρίς προϋποθέσεις εισαγωγή αξιακού υλικού στο επιστημονικό σύστημα. Στη βάση των παραπάνω προϋποθέσεων για τη διενέργεια κοινωνικής έρευνας με ποιοτικές μεθοδολογίες κρίσιμη παραμένει η διαπίστωση και θέση μας στο σημείο αυτό ότι η αξιακή δέσμευση και η ερμηνευτικότητα των κοινωνικών πράξεων δεν αντιβαίνει στο μεθοδολογικό πρόταγμα περί «αντικειμενικότητας» των κοινωνικών επιστημών, καθότι η «αντικειμενικότητα» αυτή, όπως θα επιχειρήσουμε να αποδείξουμε είναι πάντα μια εμπλουτισμένη με υποκειμενικό και ταυτόχρονα κοινωνικό νόημα κοινωνική συνθήκη, λόγω του διωποκειμενικού πλαισίου συνάφειας, της κοινωνικής αποδοχής και της σημασιολόγησης της συνθήκης αυτής. Αξίες και κοινωνικές πρακτικές μπορούν να αναλυθούν επιστημονικά με κατανοητική ερμηνεία και αιτιώδη εξήγηση, ανεξάρτητα εάν δεν υπάρχει αυστηρός επιστημονικός τρόπος απόδειξης της εγκυρότητάς τους, παρά μόνο η εγκυρότητά τους ελέγχεται συμβατικά στο πλαίσιο της μεσολάβησης των λογικών κατηγοριών του νου και της ευρύτερης διωποκειμενικής και διαπολιτισμικής αποδοχής. Ωστόσο, παρότι δεν μπορούν να ελεγχθούν και να ιεραρχηθούν με αυστηρό επιστημονικό τρόπο οι αξίες που ενυπάρχουν στις κοινωνικές σχέσεις, διότι η επιστήμη δεν μπορεί να αποφανθεί για δεοντολογικά ζητήματα (μια θέση, της οποίας η απολυτότητα επικρίθηκε δικαίως από την «κριτική θεωρία») οι ίδιες οι κοινωνικές επιστήμες, όπως και όλες οι επιστήμες προσδιορίζουν με εννοιολογική αυστηρότητα και ερευνητική λογική μια συστηματική προσέγγιση της δικής τους γνωστικής σφαίρας και προσβλέπουν σε μια χωροχρονικά συλλαμβανόμενη «αντικειμενικότητα» μέσα από το μεθοδολογικό πρόταγμα της γενίκευσης. Τούτο συγκροτείται στην ουσία μέσα από την ανάδυση της ερμηνευτικής συνάφειας μέρους του πρόσφορου ιδιογραφικού υλικού, το οποίο προσδίδει σε αυτές την αναγκαία κοινωνική σπουδαιότητα, τη δυναμική επιστημονική ταυτότητα και την ερευνητική προσφορότητα. Επιτυγχάνεται δε στο βαθμό που γίνεται αποδεκτή και προσδιορίζεται «αντικειμενικά» η κοινωνία αυτή καθεαυτή, ως σύνολο και ενιαία οντότητα, πέρα από τις ιδιαιτερότητες ατόμων και ομάδων και ανεξάρτητα από την απροσδιοριστία επιμέρους νοηματικών αποδόσεων, ανρθολογικού βιώματος, απρόβλεπτων βουλευσιακών καταστάσεων και ενεργημάτων. Μια «αντικειμενικότητα» που εντάσσεται στη λογική συγκρότηση ενός εμπράγματου συνόλου, του οποίου οι δομές και οι θεσμοί απηχούν νοηματοδοτούμενες κοινωνικές πράξεις και αποφάσεις με κοινωνική σημασιολόγηση και περιεχόμενο που επιδέχονται ποιοτική διερεύνηση στην ετερότητά τους και ποσοτική ανάλυση στην ομοιομορφία τους. Στην παρέμβασή μας αυτή υποστηρίζουμε μια κοινωνικο-επιστημονική μεθοδολογία που καθιστά τη λογικότητα της επιστημονικής έρευνας ιδεοτυπικά ενιαία και ταυτόχρονα ανεξάρτητη από τα διαφοροποιημένα πολιτισμικά και αξιακά συστήματα. Μια μεθοδολογία που εστιάζει αφενός στην εξήγηση και κατανόηση κοινωνικών πράξεων και διαδικασιών κοινωνικής μεταβολής, και αφετέρου στη

συγκρισιμότητα κοινωνιών, διευκολύνοντας έτσι τη διερεύνηση αξιακών συστημάτων και κοινωνικών νοημάτων που προσδίδουν την απαιτούμενη συνοχή στις κοινωνίες αυτές.

Βιβή Δεληκάρη - Η Ερευνητική Εμπειρία και οι Ιεραρχίες της: Στην ανακοίνωση αυτή προβληματιζόμαστε την έννοια της *ερευνητικής εμπειρίας* και τους όρους συγκρότησής της κυρίως σε κείμενα *Προκηρύξεων* που αφορούν την πρόσληψη μελών ΔΕΠ σε εκπαιδευτικά ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΑΕΙ/ΤΕΙ) και σε *Προκηρύξεις* ερευνητικών φορέων που αφορούν τη χορήγηση υποτροφιών ή την πρόσληψη συνεργατών ερευνητών/ερευνητριών. Εμπειρικό υλικό αποτελούν τα κείμενα *Προκηρύξεων*, συνολικά 10, δημοσιευμένα στον ιστοχώρο www.diorismos.gr, κατά το έτος 2010, επιλεγμένα με κριτήριο να ορίζουν την ερευνητική εμπειρία, όταν την απαιτούν. Επίσης, απομαγνητοφωνημένα κείμενα από 5 συνεντεύξεις με μέλη ΔΕΠ εστιασμένα στη διερεύνηση της έννοιας του ερευνητικού έργου, και προσωπικά βιώματα από την εμπλοκή μου σε τέσσερα ερευνητικά προγράμματα με αντικείμενο ζητήματα εφαρμοσμένης Κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης. Θεωρητικά και μεθοδολογικά αντλούμε από τη θεωρία του λόγου, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί από τους Ernesto Laclau, Chantal Mouffe και Γιάννη Σταυρακάκη και αξιοποιούμε κυρίως την έννοια των ηγεμονικών παρεμβάσεων (hegemonic interventions) μέσω των οποίων επιλύονται κοινωνικοί ανταγωνισμοί ανάμεσα σε αντιτιθέμενους λόγους (discourses) σχετικά με τη νοηματοδότηση. Επιχειρούμε να ελέγξουμε την υπόθεση αν οι ασαφείς και δεκτικοί σε πολλαπλές ερμηνείες όροι με τους οποίους ορίζεται η ερευνητική εμπειρία ενέχονται στη δημιουργία «περίπλοκων αρχιτεκτονικών, λειτουργικών και ιεραρχικών χώρων-πειθαρχιών» (Foucault, 1976: 196) και στη δημιουργία ιεραρχημένων ερευνητικών ταυτοτήτων στις οποίες υπαρκτά κοινωνικά υποκείμενα καλούνται να αναγνωριστούν.

Αντώνης Γεωργούλας - Μετά το Μετά... Τι; Η Ιδέα της Ασυνέχειας και τα Όρια της Ποιοτικής Μεταστροφής στη Μεθοδολογία της Κοινωνικής Επιστήμης. Η παρέμβαση είναι μια περιστροφή γύρω από ένα κεντρικό ερώτημα. Το ερώτημα είναι πολύ απλό και έχει δύο σκέλη. Το πρώτο είναι γιατί έγινε η μεγάλης κλίμακας μεταστροφή προς τις «ποιοτικές» τεχνικές και την ερμηνεία, μετά κυρίως τη δεκαετία 1960. Το δεύτερο αφορά στο πού στηρίχτηκε αυτή η μεταστροφή προς την «ποιότητα». Κατά συνέπεια, η απάντηση στο ερώτημα είναι συνδεδεμένη με την πλαισίωσή του, δηλαδή με τη σκιαγράφηση των κοινωνικών και κοινωνιο-επιστημονικών συνθηκών που έκαναν δυνατή τη διατύπωσή του. Θα προσπαθήσω να δείξω ότι οι προηγούμενοι όροι είναι απαραίτητοι για την κατανόηση των προϋποθέσεων και τα αποτελεσμάτων της κατασκευαστικής πλημμυρίδας που σκέπασαν την ήπειρο της κοινωνικής επιστήμης κατά την τελευταία περίοδο του 20ου αιώνα. Θα προσπαθήσω επίσης να δείξω ότι η λογική της ασυνέχειας με την οποία ήταν συνδεδεμένη η «ποιοτική» μεταστροφή έφτασε σε ερμηνευτικά αδιέξοδα, με αποτέλεσμα να αναπαράγει πλέον έναν νέο μεθοδολογικό «φρετιχισμό».

Γιώργος Ρουσόπουλος - Μια Επιστημολογική Κριτική Ματιά πάνω στις Δυνατότητες, τις Προοπτικές και τα Όρια των Ποιοτικών Μεθοδολογιών: Με αφορμή τη δημοσίευση του βιβλίου (2010) από τις εκδόσεις Τόπος «*Ποιοτική Έρευνα στις Κοινωνικές Επιστήμες: Επιστημολογικά, Μεθοδολογικά και Ηθικά Ζητήματα*» με επιμέλεια των Μ. Πουρκού και Μ. Δαφέρμου, επικεντρώνουμε την προσοχή μας στα βασικά χαρακτηριστικά των ποιοτικών μεθοδολογιών, στις πολλαπλές προσπάθειες «ορισμού» και αντιδιαστολής τους προς τις ποσοτικές μεθοδολογίες από τους συγγραφείς-συνεργάτες του βιβλίου. Ειδικά, εστιάζουμε το ενδιαφέρον μας στις απόπειρες κριτικής και υπέρβασης των ποιοτικών μεθοδολογιών, και τις συγκρίνουμε με τις προτάσεις που υποβάλαμε στη δική μας εργασία με τίτλο «*Γνώση, Έρευνα και Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες*» (Ρουσόπουλος & Τσίγκρα, 2010: 177-206).

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΒΡΕΦΩΝ

Συντονιστής: Μιχάλης Κοντοπόδης

Ιωάννα Ετμεκτσόγλου - Προοπτικές των Οικολογικών Θεωριών και Μεθοδολογιών της Ανθρώπινης Αντίληψης και Ανάπτυξης για την Έρευνα της Μουσικής Ψυχολογίας: Στην ανακοίνωσή μας εξετάζουμε τις μεθοδολογικές δυνατότητες που προσφέρουν ή θα μπορούσαν να προσφέρουν (α) η οικολογική προσέγγιση στην αντίληψη και μάθηση των James Gibson και Eleanor Gibson και (β) η οικοσυστημική/βιοοικολογική προσέγγιση στην ανθρώπινη ανάπτυξη του Urie Bronfenbrenner, για την έρευνα στο πεδίο της μουσικής Ψυχολογίας. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζουμε κατά πόσον οι θεωρητικές παραδοχές (οντολογικές και επιστημολογικές) και η γνώση εννοιών της οικολογικής προσέγγισης της ακουστικής αντίληψης όπως: ακουστικό αντιληπτικό σύστημα, προσφερόμενες δυνατότητες της μουσικής και των οργάνων, αντιληπτική ηχητική/μουσική μάθηση, αντιληπτικές σταθερές και διακριτά χαρακτηριστικά των ήχων/μουσικής κ.λπ. (J. J. Gibson, E. Gibson, E. Clarke), μπορούν να εμβαθύνουν (διευρύνουν, βελτιώσουν, αλλάξουν) ζητήματα που αφορούν τον ερευνητικό σχεδιασμό, την συλλογή, επεξεργασία, ανάλυση, ερμηνεία και εγκυρότητα των δεδομένων της μουσικής Ψυχολογίας. Κατά πόσο, για παράδειγμα, η γνώση του μοντέλου «διεργασία-πρόσωπο-πλαίσιο-χρόνος» αλλά και εννοιών όπως εγγύτατες διεργασίες, οικολογικά συστήματα κ.λπ. (U. Bronfenbrenner), μας οδηγούν στο να αναθεωρήσουμε τα συχνά μονοδιάστατα και χωρο-χρονικά περιορισμένα ερευνητικά μεθοδολογικά μοντέλα της μουσικής Ψυχολογίας που τείνουν ακόμη να κυριαρχούν; Με βάση τα παραπάνω, ποιες μπορεί να είναι οι προοπτικές για την οικολογική μεθοδολογία και έρευνα στο πεδίο της μουσικής Ψυχολογίας;

Μαρία Μαρκοδημητράκη - Η Μέθοδος της Μικρο-ανάλυσης της Βρεφικής Συμπεριφοράς: Το Παράδειγμα των Νατουραλιστικών Ερευνών σε Δίδυμα Βρέφη: Μία από τις μεθόδους στις οποίες βασίζεται η ποιοτική ανάλυση

συμπεριφοράς στις ανθρωπιστικές επιστήμες, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί στη σύγχρονη εποχή, είναι η παρατήρηση. Ο εντοπισμός των δυναμικών παραμέτρων που μπορεί να αναδυθούν σε ένα νατουραλιστικό πλαίσιο, συμβάλλει σε μια ποιοτική προσέγγιση στη μελέτη της κοινωνικής πραγματικότητας. Ωστόσο, η συνύπαρξη ποσοτικής και ποιοτικής προσέγγισης σε μια έρευνα πεδίου αποτελεί μια πιο διεξοδική διερεύνηση των προβλημάτων της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται ο τρόπος μικρο-ανάλυσης δυαδικών και τριαδικών αλληλεπιδράσεων διδύμων με τους γονείς, τους παππούδες και τις γιαγιάδες τους. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ο τρόπος μικρο-ανάλυσης των μιμητικών επεισοδίων, των συναισθημάτων που απαντούν πριν, κατά και μετά από αυτά καθώς και των επικοινωνιακών συμπεριφορών πριν και μετά τη μίμηση στις δυαδικές και τριαδικές αλληλεπιδράσεις των υποκειμένων του δείγματος. Η προβληματική που τίθεται αφορά: (α) στο κατά πόσο πρόκειται για ανάλυση φαινομένων ή απλή βιντεοσκόπηση, (β) στην αδυναμία χρήσης ποικιλίας εναλλακτικών μεθόδων που ενισχύουν την ποιοτική έρευνα στη βρεφική ηλικία, και (γ) στην επιλογή μελέτης συγκεκριμένων εννοιολογικών κατηγοριών από τις οποίες εξαρτάται η αξιοπιστία των υποθέσεων, η ποιότητα της έρευνας και τα νέα θεωρητικά δεδομένα.

ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΝΑΤΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΜΕΙΚΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ Συντονιστής: Αγγελική Πολύζου

Keith Postlethwaite - Scientific Educational Research – A Gold Standard, or a Starting Point? The presentation seeks to explore and resolve some of the issues that surround educational research that is conducted within the scientific paradigm. The session will consider the validity, in the educational context, of some key assumptions of that paradigm. It will look in more detail at the limitations of the scientific approach to the exploration of causal relationships which is based on experimental and quasi-experimental designs. It will argue that mixed methodology research designs, using mixed methods that generate both qualitative and quantitative data, can be used to overcome some of these limitations. It will go on to consider other ways of combining methodologies and methods and will illustrate one approach by describing a research project that studied effective teaching and learning in further education in England. This study was based on cultural theories of learning, and the session will end with a suggestion that it can be productive to consider cultural theories of research.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΔΙΕΥΡΥΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Συντονιστής: Μένη Τσίγκρα

Θοδωρής Σπύρος - Εθνο-επιστήμες και Εκπαιδευτικές Πρακτικές: Διερευνώντας τις Πολιτισμικές Διαστάσεις της «Κατανόησης του Φυσικού Κόσμου»: Η ανακοίνωσή μας διερευνά τη σημασία των πολιτισμικών παραμέτρων στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών. Ειδικότερα, με αφετηρία τις προσεγγίσεις των εθνο-επιστημών θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τη σημασία της εθνογραφικής έρευνας για την κατανόηση του τρόπου που διαφορετικοί πληθυσμοί κατανοούν τον «φυσικό κόσμο». Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στα πορίσματα της εθνο-μαθηματικής έρευνας, όπως αυτή θεμελιώθηκε από τον βραζιλιάνο (εθνο-)μαθηματικό *Ubiratan D'Ambrosio*: ως μια μέθοδος κατανόησης του τρόπου που διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμοί «μετρούν» τις «διαστάσεις» και τα «μεγέθη» του «φυσικού κόσμου». Επιπλέον, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τη σημασία της εθνογραφικής έρευνας και της εθνο-επιστημονικής προσέγγισης για το σχεδιασμό και την εφαρμογή διδακτικών προγραμμάτων συμβατών με τις γνωστικές κατηγοριοποιήσεις και τις «παιδαγωγικές» παραδόσεις των διάφορων πληθυσμών.

Μένη Τσίγκρα - «Ανασχεδιάζοντας το Παρατηρούμενο και τον Παρατηρητή»: Δυνατότητες και Όρια της Πειραματικής Εθνογραφίας στην Έρευνα του Σχολείου και της Παιδικής Ηλικίας: Θέτοντας ως βασικό ερώτημα τη δυνατότητα της αναπαράστασης της κοινωνικής πραγματικότητας από το εθνογραφικό κείμενο, στην ανακοίνωση αυτή θα αναφερθούμε στην κριτική του νεωτερικού εγχειρήματος για τη θεμελίωση και νομιμοποίηση της γνώσης από τη μετανεωτερική εθνογραφία, στις καινούριες ιδέες που αυτή ανέδειξε αλλά και στα αδιέξοδα που οδήγησε την έρευνα του κοινωνικού κόσμου. Η νέα πειραματική εθνογραφία, όπως αυτή εκφράζεται από τον Marcus, προτείνει τον επαναπροσδιορισμό της εθνογραφικής πρακτικής μέσα από τον ανασχεδιασμό του παρατηρούμενου και του παρατηρητή: της *προβληματοποίησης του χώρου, του χρόνου και της φωνής* καθώς και της *αλλαγής των εννοιολογικών εργαλείων* του παρατηρητή. Το ερώτημα που θέτουμε είναι: Μπορεί η πειραματική εθνογραφία, μέσα από τις στρατηγικές που προτείνει να συνεισφέρει στην εθνογραφική έρευνα του σχολείου και της παιδικής ηλικίας και πώς; Χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα ερευνητικά παραδείγματα θα αναδείξουμε τις δυνατότητες και τα όριά της.

Μιχάλης Κοντοπόδης - Διευρύνοντας τα Όρια της Συμμετοχικής Παρατήρησης και της Εθνογραφικής Ανάλυσης: Η Προσέγγιση της Σημειωτικής-Υλικής Ανάλυσης και οι Εφαρμογές της στην Εκπαιδευτική Ψυχολογική Έρευνα: Περνώντας από τον χώρο των φεμινιστικών σπουδών της επιστήμης και τεχνολογίας στον χώρο της εκπαιδευτικής ψυχολογικής έρευνας η παρουσίαση μου έχει στόχο να αναπτύξει βασικές παραδοχές και πρακτικές μίας σχετικά νέας μεθοδολογικής προσέγγισης: της «σημειωτικής-υλικής ανάλυσης». Συμπληρώνοντας υπάρχουσες

μεθοδολογίες συμμετοχικής παρατήρησης και εθνογραφικής ανάλυσης, η μεθοδολογία αυτή επικεντρώνει στους «αόρατους» συμμετέχοντες σε εκπαιδευτικές πρακτικές που δεν είναι άλλοι από υλικότητες, όπως η διάταξη των επίπλων, οι φάκελοι μαθητών/τριών, τα προγράμματα διδασκαλίας, και το ίδιο το ανθρώπινο σώμα. Η προσέγγιση αυτή δεν θεωρεί εκ των προτέρων ότι η δυνατότητα για ενεργή δράση εγγύεται στο ανθρώπινο υποκείμενο αλλά μελετά πώς υποκείμενα και αντικείμενα αλληλο-συγκροτούνται στα πλαίσια συγκεκριμένων μεταξύ τους σχέσεων και ευρύτερων πρακτικών. Το κάθε αντικείμενο δεν θεωρείται αφηρημένα αλλά αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην υλικότητα ή σωματικότητα του και στο πώς διαμορφώνεται μέσα από τεχνολογικές και επιστημονικές πρακτικές. Παρουσιάζοντας μια σειρά από παραδείγματα από πρόσφατες έρευνές μου σε σχολεία και νηπιαγωγεία στην Γερμανία και στη Βραζιλία, θα προσπαθήσω να εξηγήσω την προσέγγιση αυτή, τη σημασία και τις δυσκολίες της. Επίσης θα εξηγήσω πώς συσχετίζεται ή συμπληρώνει υπάρχουσες προσεγγίσεις αλλά και δημιουργεί νέες προοπτικές για την εκπαιδευτική ψυχολογική έρευνα. Η παρουσίαση μου θα εμπνευστεί από πρόσφατες συζητήσεις για την παχυσαρκία και τις διατροφικές διαταραχές στο σχολείο και θα αναφερθεί στην αναγκαιότητα για νέες μεθοδολογίες έρευνας και ολιστικές προσεγγίσεις, που ξεπερνούν νεωτερικούς διαχωρισμούς μεταξύ επιστημονικών πεδίων και πειθαρχιών.

Άννα Χρονάκη - Πειραματική Εθνογραφία: Η Απόπειρα μιας Διπλής Ανάγνωσης: Στο χώρο της εκπαίδευσης τόσο το «πείραμα» όσο και η «εθνογραφία» έχουν σήμερα εγκαθιδρυθεί ως κύριες μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Το «πείραμα» και οι πειραματικές μελέτες γενικότερα αποτελούν το υπόβαθρο της επιστημονικής σκέψης, και η «εθνογραφία» το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο των ανθρωπολογικών μελετών από τις αρχές του αιώνα ως τις μέρες μας. Ενώ οι δύο αυτές προσεγγίσεις συνήθιζαν να εγγράφονται ως αντίθετες (ή αντίπαλες) τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε τη συνάντησή τους. Στη συγκεκριμένη παρουσίαση θα προσπαθήσω να δω την «πειραματική εθνογραφία» από δύο διαφορετικές σκοπιές. *Πρώτον*, ως την εθνογραφική μελέτη «πειραμάτων» τα οποία επιτελούνται στο εργαστήριο, στην τάξη ή στην καθημερινή ζωή (βλ. τα διδακτικά πειράματα του Luria ή/και της Heidegaard, ή τις εθνογραφικές μελέτες εργαστηρίων στο πλαίσιο της ANT), και *δεύτερον*, ως την απόπειρα πολλαπλής ερμηνείας ή κειμενογράφησης σύμφωνα με την Catherine Russel των εθνογραφικών δεδομένων η οποία μπορεί να αποτελέσει εργαστήρι επιτέλεσης θεωρητικών πειραματισμών.

Αθανάσιος Βέρδης - Η Διδασκαλία της Εκπαιδευτικής Έρευνας και τα Όρια της Αυτοεθνογραφίας: Η εισήγηση αυτή αποτελεί προσωπική κατάθεση και αναφέρεται στις εμπειρίες του εισηγητή σε σχέση με τη διδασκαλία της εκπαιδευτικής έρευνας στο πανεπιστήμιο και αλλού. Κεντρική ιδέα της εισήγησης αποτελεί η παραδοχή ότι κάθε ακαδημαϊκή αναζήτηση έχει ισχυρή και άμεση σχέση με την ζωή του ερευνητή. Προσωπικά δράματα δίνουν ιδέες, οι οποίες με τη σειρά τους γεννούν βιβλία και έρευνες. Στο πλαίσιο αυτό ασχολούμαστε με την αυτοεθνογραφία, μια μορφή ποιοτικής έρευνας στην οποία ο ερευνητής γράφει σε πρώτο πρόσωπο και μέσα από πολλαπλά επίπεδα προσωπικής συνειδητότητας συνδέει το προσωπικό του βίωμα με ένα ζήτημα ευρύτερου επιστημονικού ενδιαφέροντος. Η αυτοεθνογραφία μοιάζει άλλοτε με αυτοβιογραφία, άλλοτε με δημοσιογραφία και άλλοτε με λογοτεχνία. Είναι μία μέθοδος ποιοτικής έρευνας αλλά και ένα προϊόν ποιοτικής έρευνας. Με τον προσδιορισμό «υποβλητική» αναφερόμαστε σε μια αυτοεθνογραφική γραφή που βρίσκεται στο όριο του να θεωρηθεί λογοτεχνία και που περιέχει πολλές και εκτενείς περιγραφές προσωπικών συναισθημάτων και ψυχικών καταστάσεων. Όμως, όταν μιλάμε για εκπαιδευτική έρευνα, μπορούμε να αναρωτηθούμε ποιες από τις καταστάσεις αυτές μπορούν (και πώς μπορούν) να επηρεάσουν την αφήγηση ή ακόμα και να οδηγήσουν στην αποσιώπηση και συγκάλυψη των γεγονότων. Τελικά, ποιος έχει το προνόμιο να αφηγείται στην εκπαιδευτική έρευνα; Τα ζητήματα αυτά θα απασχολήσουν την παρούσα εισήγηση.

Παναγιώτης Α. Κανελλόπουλος – Η Εθνογραφική Προσέγγιση σε σχέση με τις υπόλοιπες Ποιοτικές Μεθοδολογίες που αφορούν την Έρευνα της «Παιδικής Μουσικής»: Η μουσική παιδαγωγική έχει τα τελευταία χρόνια δείξει έντονο ενδιαφέρον για την μελέτη των τρόπων που τα παιδιά προσεγγίζουν την μουσικοποιητική διεργασία. Οι μελέτες αυτές χρησιμοποιούν μια ποικιλία μεθοδολογικών προσεγγίσεων οι οποίες μολονότι ανήκουν γενικά στο χώρο της ποιοτικής ερευνητικής μεθοδολογίας, έχουν μεταξύ τους σημαντικές διαφορές. Στην παρούσα ανακοίνωση, μέσα από τη χρήση συγκεκριμένων παραδειγμάτων, διερευνούμε τις επιστημολογικές παραδοχές των διαφορετικών τύπων έρευνας που αφορούν την μουσική των παιδιών, εξετάζουμε τις υπόρρητες παραδοχές και τις εκπαιδευτικές τους προεκτάσεις, και τελικά τις συγκρίνουμε με την εθνογραφική ποιοτική μεθοδολογία στο πνεύμα της κριτικής παιδαγωγικής και κοινωνικο-πολιτισμικής ψυχολογικής προσέγγισης. Υποστηρίζουμε ότι οι τρόποι με τους οποίους μελετούμε την παιδική μουσική δημιουργικότητα δεν αποτυπώνουν απλώς αυτό που «υπάρχει» αλλά συγκροτούν επιστημονικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις οι οποίες συνδημιουργούν την εικόνα που έχει κάποιος για το τι είναι «μουσική των παιδιών», ποια η σημασία της, και ποιος ο ρόλος της στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ΠΕΜΠΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Συντονιστής: Άννα Χρονάκη

John Hockey - Vulnerability, Subjectivity, Strength and Uncertainty when Doing Qualitative Research: Using biographical experience this presentation will initially examine the problem of vulnerability experienced when practicing qualitative research within an intellectual domain dominated by positivism. It will then move on to examine certain qualitative research practices which constitute the strengths of its craft, including the disciplined use of subjectivity, the development of a skilful knowing, and the need for an expansive theoretical and conceptual awareness. The presentation

will conclude by pointing out that interrogating an emergent and changing social reality necessitates ethnographic researchers having to deal with ongoing uncertainty as they practice their craft.

ΕΚΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ - Η ΕΡΕΥΝΑ-ΔΡΑΣΗ ΣΥΝΑΝΤΑ ΑΛΛΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ: ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΙΩΝ

Συντονιστής: Ελένη Κατσαρού

Ηλίας Καρασαββίδης- Εφαρμογές και Προβληματισμοί μιας Πολυμεθοδολογικής Προσέγγισης στο Πλαίσιο του Σχεδιαστικού Πειράματος: Η Περίπτωση Μελέτης των Wikis στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζεται στο σχεδιαστικό πείραμα και τις εφαρμογές του σε μαθησιακά περιβάλλοντα στα οποία η τεχνολογία έχει θεμελιώδη διαμεσολαβητικό ρόλο. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται συνοπτικά το σχεδιαστικό πείραμα και αναλύεται επιστημολογικά ως προς τις καταβολές του. Η βασική θέση που αναπτύσσεται είναι ότι στο γενικότερο πλαίσιο των μεικτών μεθόδων έρευνας το σχεδιαστικό πείραμα συνιστά μια πολύ υποσχόμενη πολυμεθοδολογική προσέγγιση. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας περιγράφεται ένα σχεδιαστικό πείραμα που βρίσκεται σε εξέλιξη τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Στο πείραμα αυτό επιχειρείται η ενσωμάτωση ενός wiki στο πλαίσιο ενός προπτυχιακού μαθήματος ούτως ώστε να διαμεσολαβείται τεχνολογικά η διαδικασία της νοηματοδότησης από τους φοιτητές. Τα αποτελέσματα από την ενσωμάτωση του wiki δείχνουν ότι από τον πρώτο μέχρι τον τελευταίο σχεδιαστικό κύκλο υπάρχουν μεν βελτιώσεις ο οποίες όμως δεν είναι οι αναμενόμενες με βάση τους στόχους που έχουν τεθεί. Στο πλαίσιο αυτό αναλύεται η συνεισφορά του σχεδιαστικού πειράματος για τη μελέτη του φαινομένου και επισημαίνονται σειρά από προβλήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή του. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διαπίστωση ότι κάθε τύπος δεδομένων που συλλέγεται αποτυπώνει μια μόνο τρέχουσα πτυχή μιας αναδυόμενης κατάστασης με αποτέλεσμα η «σύνθεση» των διαφορετικών τύπων ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων να είναι είτε πρακτικά αδύνατη είτε να μην οδηγεί σε σαφή θεωρητική κατανόηση. Η ανακοίνωση ολοκληρώνεται με μια συζήτηση για την συνθετότητα ενός εκπαιδευτικού πλαισίου όταν ενσωματωθεί σε αυτό μια τεχνολογία όπως το wiki και της ενδεχόμενης περιορισμένης εμβέλειας ακόμα και πολυμεθοδολογικών προσεγγίσεων όπως το σχεδιαστικό πείραμα.

Αγγελική Πολύζου & Φιλία Ίσαρη – Η Έρευνα-Δράση υπό το Πρίσμα της Διαλογικής Προσέγγισης: Στην ανακοίνωση αυτή εξετάζουμε την έρευνα-δράση υπό το πρίσμα μιας διαλογικής-πολυφωνικής θεώρησης του εαυτού. Η έρευνα-δράση αποτελεί μια ποιοτική μεθοδολογία κοινωνικής έρευνας που εστιάζει στη διερεύνηση της προσωπικής ερμηνείας της εμπειρίας μέσα από τον αναστοχαστικό διάλογο με τον εαυτό και με τους άλλους, οι οποίοι συμμετέχουν εκούσια σε μια κοινότητα πρακτικής. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στο συγκεκριμένο κοινωνικο-ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αποκτά νόημα η προσωπική ερμηνεία της εμπειρίας. Η υπέρβαση μιας ατομικιστικής προσέγγισης του εαυτού και ο επαναπροσδιορισμός του στα πλαίσια της διαλογικότητας, της πολιτισμικής αφήγησης και της πολυφωνίας, συμβάλλουν ουσιαστικά στην κατανόηση της διαδικασίας της αλλαγής και στη νοηματοδότηση της προσωπικής εμπειρίας που αποτελούν βασικούς στόχους στην έρευνα-δράση. Τέλος, αναφερόμαστε σε σχετικά παραδείγματα μέσα από την εκπαιδευτική ερευνητική διαδικασία και τη συμβουλευτική στα σχολεία.

Ελένη Κατσαρού - Κριτική Έρευνα-Δράση και Κριτική Ανάλυση Λόγου: Δυνατότητες Συνδυασμού και Όρια: Στόχο της παρουσίασης αυτής αποτελεί η συζήτηση θεμάτων μεθοδολογικού εμπλουτισμού της εκπαιδευτικής έρευνας-δράσης. Συγκεκριμένα θα προσπαθήσω να δείξω τι μπορεί να προσφέρει σήμερα η Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ) στην έρευνα-δράση (ΕΔ). Αφού την προσδιορίσω εννοιολογικά και παρουσιάσω τα χαρακτηριστικά της, θα επιχειρήσω να αντιμετωπίσω ζητήματα συμβατότητας της ΚΑΛ με την ΕΔ μέσα από τους διαμορφωτικούς όρους της μετανεωτερικότητας. Τέλος, θα επιχειρήσω να διατυπώσω προτάσεις για εφαρμογές του συνδυασμού των δύο μεθοδολογιών στο πεδίο της εκπαιδευτικής έρευνας.

Ελευθέριος Βεκρής - Από την Κριτική Εθνογραφία στην Κριτική Έρευνα-Δράση: Ένα Συνεχές στο Σχεδιασμό της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας: Στην ανακοίνωση περιγράφονται οι φάσεις εξέλιξης σχεδιασμού καινοτομίας στη διδακτική της Γλώσσας σε Γυμνάσιο της Αττικής. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της εθνογραφικής φάσης, με την αξιοποίηση του μοντέλου της Κριτικής Εθνογραφίας του P. Fr. Carspecken, εξυπηρέτησε: (α) στον προσανατολισμό του ερευνητή στο ερευνητικό πεδίο (β) στη συμμετοχή των υποκειμένων της έρευνας, εκπαιδευτικών και μαθητών, σε μια διαδικασία ενδυνάμωσης ως προς τις πρακτικές ανάγνωσης που εφάρμοζαν και (γ) στην ένταξη της εθνογραφικής σκηνής στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο. Η παραπάνω διαδικασία αποτέλεσε την πρώτη φάση της έρευνας. Ο κριτικός προσανατολισμός της έρευνας οδήγησε στον σχεδιασμό της δράσης, στη δεύτερη δηλαδή φάση, η οποία περιλαμβάνει την παρέμβαση στο αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο ως προς τις πρακτικές ανάγνωσης. Με την παρουσίαση της ερευνητικής πορείας θα αναδειχθεί το συνεχές της κριτικής εθνογραφικής προσέγγισης με την κριτική έρευνα-δράση, με συνεκτικά στοιχεία τη διυποκειμενική-διαλογική προσέγγιση του πεδίου και τη δράση με διττό στόχο, την ενδυνάμωση των υποκειμένων και την καινοτομία.

Βασίλης Τσάφος - Η Αναστοχαστική Προοπτική της Αφήγησης στην Εκπαιδευτική Έρευνα-Δράση: Στην εισήγηση θα παρουσιασθεί η άμεση σχέση της στοχαστικής αφήγησης με την (ανα)στοχαστικο-κριτική προοπτική της εκπαιδευτικής έρευνας-δράσης στην κριτική εκδοχή της. Η αφηγηματική φύση άλλωστε της έρευνας-δράσης έχει σε μεγάλο βαθμό αναγνωρισθεί. Πιο συγκεκριμένα θα παρουσιασθούν: (α) Ο ρόλος της αφήγησης στην κατασκευή και την ανακατασκευή του ερμηνευτικού πλαισίου της εκπαιδευτικής έρευνας-δράσης σε όλες τις φάσεις από την

αναγνώριση της κατάστασης έως την αξιολόγηση και τον επανασχεδιασμό της εκπαιδευτικής παρέμβασης. Η αφήγηση άλλωστε μπορεί να θεωρηθεί ως το εργαλείο για την πρόσβαση στο ερμηνευτικό πλαίσιο που οι δράστες χρησιμοποιούν για να νοηματοδοτήσουν τον κόσμο αλλά και τη δράση τους μέσα σε αυτόν. (β) Η στοχαστική δυναμική της αφήγησης στο ερευνοδρασιακό πλαίσιο της διυποκειμενικής διερεύνησης της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και των παρεμβάσεων που μέσω της έρευνας επιχειρούνται. (γ) Ο ανοικτός και αναστοχαστικός χαρακτήρας της κριτικής έρευνας-δράσης ως προϋπόθεση για την παραγωγή εναλλακτικών αφηγήσεων στην προοπτική της διαμόρφωσης εναλλακτικών εκπαιδευτικών καταστάσεων. Η κριτική άλλωστε εκπαιδευτική έρευνα-δράση μπορεί να θεωρηθεί ως μια συνεχής διαδικασία, κατά την οποία συν-παράγονται διάφορες αφηγήσεις που επιτρέπουν την ενεργό παραγωγή ποικίλων ερμηνειών.

Σοφία Αυγητίδου - Η Αξιοποίηση των Ημερολογίων στην Εκπαιδευτική Έρευνα-Δράση: Στόχος της ανακοίνωσης είναι να αναδειχτεί πως τα ημερολόγια αξιοποιούνται ως τόπος καταγραφών, ερμηνειών, αναστοχασμού και λήψης αποφάσεων τόσο από εκπαιδευτικούς όσο και από τους διευκολυντές (facilitators) στην εκπαιδευτική έρευνα-δράση. Συγκεκριμένα, αναλύονται τόσο οι διαδικασίες χρήσης και αξιοποίησης των ημερολογίων από τις εκπαιδευτικούς-ερευνήτριες ως τόποι σχεδιασμού και αξιολόγησης εκπαιδευτικών παρεμβάσεων όσο και οι διαδικασίες χρήσης και αξιοποίησης των ημερολογίων από τη διευκολύντρια της έρευνας-δράσης ως τόπος διαλόγου και υποκινούμενου αναστοχασμού. Η ανακοίνωση βασίζεται στη μελέτη μίας συνεργατικής έρευνας-δράσης που διήρκεσε ένα χρόνο. Στη συνεργατική έρευνα-δράση συμμετείχαν δύο νηπιαγωγοί και η διευκολύντρια (εισηγήτρια) με στόχο τη βελτίωση ή και αλλαγή των εκπαιδευτικών πρακτικών που αφορούσαν στην ενίσχυση της κοινωνικής αποδοχής και της συνεργατικής μάθησης στην προσχολική εκπαίδευση. Τα ημερολόγια αποτέλεσαν βασικό εργαλείο των νηπιαγωγών για τη γνωριμία τους με τα παιδιά, τον εντοπισμό των προβληματισμών και των στόχων της εκπαιδευτικής παρέμβασης, του αναστοχασμού τους, της λήψης αποφάσεων αλλά και της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου και της επίτευξης των στόχων της έρευνας-δράσης. Προϋπόθεση αξιοποίησης των ημερολογίων ήταν η επιτόπια παρατήρηση των αλληλεπιδράσεων των παιδιών και των εκπαιδευτικών ενεργειών καθώς και οι διαλογικές διαδικασίες ανάμεσα στα μέλη της έρευνας-δράσης. Στην ανακοίνωση παρουσιάζεται η ποιοτική αλλά και ποσοτική ανάλυση των ημερολογίων των νηπιαγωγών καθώς και οι δικές τους οπτικές σχετικά με τη χρήση και σημασία των ημερολογίων. Επίσης, γίνεται ανάλυση των καταγραφών της διευκολύντριας και των τυπικών και άτυπων συζητήσεων που είχε με τις νηπιαγωγούς στο πλαίσιο ενίσχυσης της οργάνωσης των ημερολογίων, ανάλυσης και ερμηνείας των καταγραφών και ολοκλήρωσης της έρευνας-δράσης. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι τα ημερολόγια μπορούν να αποτελέσουν τόπο για αυτογνωσία και κατανόηση του άλλου, σχεδιασμό και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου, συνεργασία και ανάπτυξη πρακτικής γνώσης.

ΕΒΔΟΜΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ, ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΕΣ/ΨΥΧΟΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Συντονιστής: Ηλίας Κουρκούτας

Νίκος Παπαχριστόπουλος - Ο κατ' Επίφασιν Επιστημονισμός των Γνωστικο-Συμπεριφοριστικών Θεραπειών και το Ζήτημα της Μεθοδολογίας στην Ψυχανάλυση: Το 2005 κυκλοφόρησε στη Γαλλία *Η Μαύρη Βίβλος της Ψυχανάλυσης*: ένα συλλογικό σύγγραμμα-λίβελος κατά της ψυχανάλυσης, η οποία κατηγορείται για απόλυτο δογματισμό, χωρίς καμία επιστημονική εγκυρότητα, καθώς δεν μπορεί να εξασφαλίσει κανένα μετρήσιμο, ποσοτικά ελέγξιμο δεδομένο. Αντ' αυτού, οι συγγραφείς της Βίβλου καθαγιάζουν τις αποκαλούμενες γνωστικο-συμπεριφοριστικές θεραπείες, τις οποίες θεωρούν ως επιστημονικές και ελέγξιμες και, κυρίως, δυνάμενες να προσφέρουν μια άμεση και προγραμματισμένη λύση σε κάθε ψυχολογικό πρόβλημα. Είναι όμως έτσι; Στην εισήγηση αυτή αναλύουμε ένα άρθρο από τη Μαύρη Βίβλο, το οποίο αναφέρεται στη θεραπεία ζεύγους, αντιπαραβάλλοντας το γνωστικο-συμπεριφοριστικό μοντέλο ερμηνείας και τον σύγχρονο ψυχαναλυτικό λόγο περί συμπτώματος, αναζητώντας τη σημασία των δυο αυτών προσεγγίσεων για την ποιοτική μεθοδολογία και έρευνα και τις δυνατότητες διεύρυνσης του ερευνητικού σχεδιασμού.

Κυριακή Σαμαρτζή & Alix Bernard - Αυτοβιογραφία, Αφήγηση Ζωής, Ψυχαναλυτική Πρακτική: Η Υποκειμενική Κατασκευή και η Θέαση της Αλήθειας: Η αυτοβιογραφία αποτελούσε ανέκαθεν ένα ιδιαίτερο λογοτεχνικό είδος, με την έκδοση όμως του εμβληματικού έργου του Ρουσσώ *Οι Εξομολογήσεις* κατοχυρώθηκε επισήμως, στον δυτικό πολιτισμό, ως ξεχωριστή λογοτεχνική κατηγορία. Η σχολή του Σικάγου, τη δεκαετία του τριάντα, επισημοποίησε και διεύρυνε την χρήση της «Αφήγησης ζωής» ως ένα από τα σημαντικότερα μεθοδολογικά εργαλεία των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών. Η ψυχαναλυτική συνεδρία, είτε στην «πρόσωπο με πρόσωπο» περίοδο της είτε «στο ντιβάν», κατάφερε να υποκειμενοποιήσει το ιατροκρατούμενο θεραπευτικό πλαίσιο της ψυχικής ασθένειας, εξαίροντας την σημασία του λόγου του πάσχοντος υποκειμένου. Επίκεντρο και των τριών αυτών λόγων καθίσταται η υποκειμενικά κατασκευασμένη, συνειδητά ή ασυνειδητά, διήγηση μιας βιωμένης πραγματικότητας και των αποτελεσμάτων της στο άτομο που αφηγείται. Σε ποιο σημείο συναντώνται και σε ποιο αποκλίνουν αυτές οι διηγηματικές κατασκευές; Με ποιόν τρόπο και σε ποιον βαθμό «υπερέτησαν» την μελέτη φαινομένων τόσο στην κοινωνική όσο και στην ατομική τους διάσταση; Εν τέλει, πώς συστήνεται η αλήθεια του ίδιου του υποκειμένου και η εξ αντανάκλασως αντικειμενική αλήθεια;

Εύα Φραγκιαδάκη – Ο Ρόλος του Εαυτού και της Υποκειμενικότητας του Ερευνητή στην Ποιοτική Έρευνα: Στην ποιοτική έρευνα φαίνεται αδύνατο να καταφέρει ο ερευνητής να αφανίσει τις επιρροές της υποκειμενικότητας του όταν συλλέγει, κωδικοποιεί και παρουσιάζει τις εμπειρίες των συμμετεχόντων. Από την πρώτη επαφή στο στάδιο της δειγματοληψίας ξεκινάει μια αλληλεπίδραση μεταξύ ερευνητή και συμμετεχόντων μέσα στην οποία οι εμπειρίες, οι αξίες και η γνώση των δύο μερών έχουν σημαντικές επιδράσεις στην εξέλιξή της. Ο τρόπος προσέγγισης του ερευνητή στις συνεντεύξεις επηρεάζει τους συμμετέχοντες την ώρα που ανταλλάσσουν λεκτικά και μη λεκτικά μηνύματα. Στην κωδικοποίηση των δεδομένων ο ερευνητής αλληλεπιδρά με τα κείμενα έχοντας ήδη προηγούμενη γνώση και πεποιθήσεις που μπορούν να ασκήσουν επιρροή στον τρόπο κατανόησής τους. Για αυτούς τους λόγους κρίνεται απαραίτητο να μειώνεται στο ελάχιστο η παρείδυση της υποκειμενικότητας του ερευνητή στα δεδομένα. Είναι απαραίτητο να αναγνωρίσει τις υποθέσεις, προσδοκίες και προκαταλήψεις που έχουν ήδη διαμορφωθεί πριν ή κατά τη διάρκεια συλλογής δεδομένων. Σε αυτή την εισήγηση θα συζητηθούν οι τρόποι με τους οποίους ο ερευνητής μπορεί να χρησιμοποιήσει στοιχεία της υποκειμενικότητας του και να μειώσει την επιρροή τους όπως με τη χρήση ερευνητικών ημερολογίων, την καταγραφή προσωπικών εμπειριών και την εποπτεία σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο.

Ηλίας Ε. Κουρκούτας - Το Οικοσυστημικό και Ψυχοδυναμικό Παράδειγμα στο Πλαίσιο των Παρεμβάσεων για Παιδιά και Εφήβους με «Διαταραχές» και «Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες»: Επιστημολογικές και Μεθοδολογικές Διαστάσεις: Στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης γίνεται αναφορά στις βασικές ορίζουσες και συνιστώσες του οικοσυστημικού παραδείγματος, ως ενός νέου επιστημολογικού μοντέλου προσέγγισης των «παιδικών και εφηβικών διαταραχών» και της «αναπηρίας», σε αντιδιαστολή με το κλασικό ιατρικό μοντέλο που αντανάκλασε και σε μεθοδολογικό, αλλά και σε μετα-θεωρητικό επίπεδο μία «ρασιοναλιστική» και συγχρόνως στατική αντίληψη των «παρεκκλίσεων», βασισμένη στις κατηγοριοποιήσεις. Το συγκεκριμένο μοντέλο δεν βρίσκεται απαραίτητα σε σύγκρουση με το ορθολογικό παράδειγμα, ως προς τα ερευνητικά εργαλεία. Υιοθετεί, όμως, τη συστημική λογική και την αλληλεπιδραστική αναπτυξιακή προσέγγιση (transactional model) η οποία δημιουργεί ρήγματα στην κλασική θετικιστική επιστημολογία. Σε συνδυασμό με την ψυχοδυναμική προσέγγιση η οποία κινείται στο πλαίσιο του ερμηνευτικού παραδείγματος και της ψυχαναλυτικής επιστημολογίας, συνιστά, από την άλλη, ένα πλουραλιστικό μοντέλο και σε επίπεδο ερευνητικών εργαλείων και μεθοδολογίας, και σε επίπεδο θεωρίας και μετα-θεωρίας.

ΟΓΔΟΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ – Η ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Συντονιστής: Γιώργος Τσιώλης

Καλλιόπη Πηγάκη - Ο Ερευνητής ως Ερευνώμενος: Η Διπλή Ταυτότητα στην Αφηγηματική Αυτοβιογραφία: Η εισήγηση εστιάζεται στα ιδιαίτερα μεθοδολογικά προβλήματα του ερευνητή που παρουσιάζει ερευνητικά μια «αυτοβιογραφική αφήγηση», δηλαδή την αφήγηση μιας κρίσιμης περίπτωσης σχολικής ζωής στην οποία ο ίδιος υπήρξε ενεργό μέλος των γεγονότων της. Η ιδιότητα της μεθοδολογίας έγκειται στο ότι συνδυάζει την αφήγηση, την αυτοβιογραφία, την εθνογραφική μελέτη περίπτωσης και την ανάλυση λόγου. Απαντάται το ερώτημα «τι κατέστησε αναγκαία τη συγγραφή» της περίπτωσης και εξετάζεται μεθοδολογικά η διπλή ταυτότητα ερευνητή - ερευνώμενου. Το ερώτημα «ποιος γράφει και ποιος ερμηνεύει» απαντάται με τις διαφορετικές μορφές του λόγου της αφήγησης που εμπερικλείουν τις διαφορετικές στρατηγικές και τις διαφορετικές μορφές εμπειρίας των εγγύτερων Άλλων, αλλά και των απώτερων Άλλων που κατέστησαν την ιστορία κοινή ιστορία, ενώ από ένα ευρύτερο πλαίσιο επηρέασαν την εξέλιξη και το τέλος της. Ερωτήματα σχετικά με «το μετά» της περίπτωσης τροφοδοτούν την κοινωνιολογική θεωρία με την αναγκαιότητα διασφάλισης του κοινωνικού ελέγχου σε ευαίσθητα θέματα ατομικής αξιοπρέπειας παιδιών εντός της θεσμικής λειτουργίας του σχολείου, αλλά και με την ανάλυση της ύπαρξης μιας –τοπικής– κοινωνικής ζοφερής κουλτούρας φόβου και ένοχης σιωπής. Εν τέλει η αυτοβιογραφική αφήγηση παρουσιάζεται ως δοκιμασία αυτοσυνειδησίας για τον ερευνητή, κατά την οποία η αφήγηση μετασχηματίζεται σε ουσιαδές μέρος της συνείδησής του.

Μάνος Σαββάκης - Βιογραφική Προσέγγιση και Κοινωνιολογική Γνώση: Μια Γέφυρα ανάμεσα στην Μικροκοινωνιολογία και την Ποιοτική Έρευνα: Η μικροκοινωνιολογία αποτελεί μια θεωρητική σχολή, η οποία εντάσσεται, παρόλες τις επιμέρους διαφορές των εκπροσώπων της, στο παράδειγμα της ερμηνευτικής Κοινωνιολογίας. Οι ερευνητές αυτής της παράδοσης προσεγγίζουν την καθημερινή ζωή των δρώντων υποκειμένων και τους πολλαπλούς τρόπους παραγωγής, αναπαραγωγής και νοηματοδότησής της, στο πλαίσιο μια δι-υποκειμενικής συγκρότησης του κοινωνικού, ως προνομιακό πεδίο θεωρητικού αναστοχασμού και ποιοτικής έρευνας. Στο πλαίσιο μια τέτοιας κοινωνιολογικής συλλογιστικής, η βιογραφική προσέγγιση, ως συστηματική και ενδεδειγμένη εξέταση διαφόρων τεκμηρίων ζωής (π.χ. αυτοβιογραφίες, γραπτές βιογραφίες, ημερολόγια, βιογραφικές-αφηγηματικές συνεντεύξεις, ιστορίες ζωής κτλ), δύναται να αποτελέσει μια γέφυρα ανάμεσα σε διαφορετικά θεωρητικά εργαλεία και ερευνητικές προτάσεις. Η κατανόηση και νοηματοδότηση του ατομικού ή συλλογικού βιώματος, η ανάδειξη του δι-υποκειμενικού ερμηνευτικού πλαισίου και η παράλληλη ιστορικοποίηση της ερμηνευτικής οπτικής συνεισφέρουν στη συγκρότηση μιας εδραίας γνώσης και εμπλουτίζουν τις αξιώσεις εγκυρότητας των επιστημονικών ισχυρισμών για την κοινωνική πραγματικότητα. Έτσι, διατυπώνεται ένα εγχείρημα μιας κριτικής ερμηνευτικής με εμπειρικό προσανατολισμό ως οιονεί και ενδεχόμενης γνωσιοθεωρητικής και πολιτικής στρατηγικής, με συγκεκριμένα, κάθε φορά, όρια και δυνατότητες.

Γιάννης Βελής - Κατανοώντας την Εμπειρία Εξάσκησης στο Shotokan Karate Do μέσα από τις Αφηγήσεις των Ασκοούμενων: Στην ανακοίνωση επιχειρείται η προσέγγιση του αντικείμενου της εξάσκησης των πολεμικών τεχνών στο πλαίσιο του επιστημονικού πεδίου της Ψυχολογίας. Επιλέγοντας μια αφηγηματική προσέγγιση στη μελέτη του ψυχισμού επιχειρούμε στο πλαίσιο μιας επιμεριστικής ανάλυσης βιογραφικών αφηγήσεων ασκούμενων να αναδείξουμε το νόημα και τη ζωντανή εμπειρία της εξάσκησης στο παραδοσιακό στυλ του Shotokan Karate Do. Με ένα εναλλακτικό και περισσότερο δημιουργικό τρόπο αναπαράστασης των ερευνητικών δεδομένων αποδίδουμε τις ιστορίες ζωής και τις φωνές των ασκούμενων με τη μορφή ρεαλιστικών ιστοριών. Οι ιστορίες ενημερώνουν και ανατροφοδοτούν τη συζήτηση γύρω από τη νοηματοδότηση και την ψυχολογική λειτουργία της άσκησης, συμβάλλουν στη διεύρυνση της επίγνωσης για την ιδιαίτερη αυτή μορφή δραστηριότητας όπως και της συνείδησης που αναδύεται από την ενασχόληση με αυτή, και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή στο Shotokan Karate Do.

Γιώργος Τσιώλης - Η Βιογραφική Αφηγηματική Προσέγγιση στη Μελέτη των Σύγχρονων Ταυτοτήτων: Η εισήγηση συζητά τη χρήση της βιογραφικής αφηγηματικής προσέγγισης στη μελέτη των σύγχρονων ετερογενών, πολυφωνικών και μεταβαλλόμενων ταυτοτήτων. Υποστηρίζεται πως μέσω της εν λόγω προσέγγισης δύναται να μελετηθούν: (α) οι διαδικασίες που ενεργοποιεί το άτομο για να παραγάγει μια συνεκτική βιογραφική ταυτότητα εντός μεταβαλλόμενων συνθηκών και κινούμενα σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, (β) οι «Λόγοι» και τα κοινωνικά πρόσφορα αποθέματα νοήματος από όπου αντλεί το άτομο για να οικοδομήσει την αφηγηματική του ταυτότητα, (γ) οι μετασηματισμοί της ταυτότητας στον χρόνο, που συχνά έχουν να κάνουν με την επανασηματοδότηση πτυχών του εαυτού κατά τη διάρκεια της μετάβασης από τη μια βιογραφική κατάσταση στην άλλη, και (δ) οι διαδικασίες και οι τρόποι με τους οποίους το άτομο επιχειρεί να αναγνωριστεί στον κοινωνικό του χώρο. Στο δεύτερο μέρος της εισήγησης επιχειρείται να αναδειχθούν, με τη χρήση της βιογραφικής αφηγηματικής προσέγγισης, οι μετασηματισμοί της ταυτότητας στην περίπτωση μιας γυναίκας αρμενικής και ποντιακής καταγωγής, που μετανάστευσε στην Ελλάδα από την πρώην σοβιετική δημοκρατία της Αρμενίας.

Άννα Λυδάκη & Βάνια Φισούν - Φανερά και Λανθάνοντα Νοήματα - Ποιοτική Έρευνα και Ψυχοκοινωνιολογικές Προσεγγίσεις: Με τη χρήση ποιοτικών μεθόδων σε μια κοινωνιολογική έρευνα επιδιώκεται η μελέτη της κοινωνικής πραγματικότητας, όπως αυτή βιώνεται από τα δρώντα υποκείμενα, και μέσα από την προσωπική εμπειρία και τις αφηγήσεις των πληροφορητών αναδύεται ο *κοινός τόπος*. Σε κάθε περίπτωση όμως, οι προσωπικές, ιδιαίτερες εμπειρίες του ατόμου χρωματίζουν την αφήγηση και τροπές του λόγου αλλοιώνουν ή κρύβουν νοήματα, ενώ τυχόν παρεμβάσεις τρίτων, απροσδόκητες, μη προσχεδιασμένες μπορεί να φέρουν στο φως με λανθάνοντα, ίσως, τρόπο στοιχεία σημαντικά για την έρευνά μας. Έτσι, η βιογραφική-αφηγηματική μέθοδος έρευνας βρίσκεται στο σημείο τομής του ατομικού με το συλλογικό, του προσωπικού με το κοινωνικό, της Ψυχολογίας με την Κοινωνιολογία και, εκ των πραγμάτων, απαιτεί ψυχοκοινωνιολογικές προσεγγίσεις για την κατανόηση και την ερμηνεία των ιστοριών ζωής. Στην ανακοίνωση αυτή η προσοχή μας εστιάζεται σ' αυτήν ακριβώς την αναγκαιότητα όπου μέσα από παραδείγματα παρουσιάζουμε σημαντικά θέματα που σχετίζονται με τους αμυντικούς μηχανισμούς του εγώ, τις γνωστικές ασυμφωνίες, τους ασυνείδητους παράγοντες και τα συναισθήματα που μέσα από τις αφηγήσεις εκφράζονται με τρόπο διφορούμενο. Η ανάλυση των στοιχείων αυτών με ψυχοκοινωνιολογικές μεθόδους είναι ιδιαίτερα σημαντική, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για περιθωριοποιημένες ομάδες που δυσπιστούν απέναντι στη θεσπισμένη εκπαίδευση.

Ρέα Κακάμπουρα - Προϋποθέσεις και Προβληματισμοί για μια Μετα-ανάλυση Βιογραφικών Αφηγήσεων: Η εισήγηση πραγματεύεται το ζήτημα της τεκμηρίωσης των βιογραφικών αφηγηματικών συνεντεύξεων και της περαιτέρω ερευνητικής αξιοποίησής τους και από άλλους μελετητές μέσω της σύστασης καταρχήν οργανωμένων αρχείων. Η μετα-ανάλυση μιας βιογραφικής αφηγηματικής συνέντευξης από άλλο ερευνητή προϋποθέτει τη συστηματική τεκμηρίωσή της από τον αρχικό συνεντευκτή/ερευνητή. Θα εστιάσουμε στη σύσταση του *Αρχείου Αφηγήσεων και Ιστοριών Ζωής* του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο περιλαμβάνει 554 ηχογραφημένες ή βιντεοσκοπημένες βιογραφικές συνεντεύξεις, τα μεταγραμμένα κείμενά τους σε ηλεκτρονική μορφή και φωτογραφικό υλικό από τη ζωή των αφηγητών/τριών. Ιδιαίτερα κομβικές για την μετα-ανάγνωση των αφηγήσεων είναι οι *εκθέσεις της ερευνητικής διαδικασίας* που έχουν συντάξει οι συνεντευκτές. Στις εκθέσεις αυτές ο συνεντευκτής/ερευνητής περιγράφει την προετοιμασία, τη διαδικασία και το κλίμα της συνέντευξης, τα προβλήματα της μεταγραφής της, ενώ, ειδικότερα, στις ενδοοικογενειακές βιογραφικές συνεντεύξεις που εστιάζουν στα βιώματα της παιδικής ηλικίας των αφηγητών, επιχειρείται μια *αναστοχαστική ανάλυση* της συνέντευξης με βάση τη διαδραστική και επικοινωνιακή σχέση που αναπτύχθηκε με τον αφηγητή κατά τη διάρκεια της έρευνας. Οι εκθέσεις αυτές σε συνδυασμό με το πραγματολογικό υλικό της αφήγησης μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό στοιχείο μιας ερμηνευτικής μετα-ανάλυσης των διυποκειμενικών νοημάτων που αναδύονται κατά τη διαδικασία της συνέντευξης.

Στρογγυλή Τράπεζα: Αποτίμηση Εργασιών του Συμποσίου και Γενικά Συμπεράσματα (όλοι οι πρόεδροι/ συντονιστές των συνεδριών του συμποσίου)

Κλείσιμο του συμποσίου με μουσική και τραγούδι:

Ιστορία μου, αμαρτία μου...

Το παραμύθι...

Και να αδελφέ μου...

Τραγούδι: Κατερίνα Καλεμάκη

Μουσική επένδυση: Στέλιος Κασαλάκης